

**Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах
захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи**

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

**В.П. Бут, М.А. Кришталь, І.Ю. Тищенко,
М.Г. Тур, Н.Ф. Єремєєва, П.І. Заїка, О.С.Алексєєва**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ВСТУПНИХ ІСПИТІВ ДО АД'ЮНКТУРИ**

Черкаси 2010

ББК 65.9(2)26

Авторський колектив:

***В.П. Бут**, кандидат психологічних наук, доцент, ректор Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України;*

***М.А. Кришталь**, кандидат психологічних наук, доцент, перший проректор академії з навчальної та методичної роботи;*

***І.Ю. Тищенко**, кандидат історичних наук, доцент, проректор академії з науково-дослідної та редакційно-видавничої роботи – начальник відділу;*

***М.Г. Тур**, доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії і мовної підготовки;*

***Н.Ф. Єремєєва**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов;*

***П.І. Зайка**, кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри пожежно-профілактичної роботи;*

***О.С. Алексєєва**, кандидат технічних наук, доцент, начальник ад'юнктури.*

Рецензенти:

***В.С. Богданов** – доктор філософських наук, професор, директор Черкаського навчально-консультаційного центру Одеської національної юридичної академії;*

***О.В. Марченко** – доктор філософських наук, професор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;*

***В.М. Жартовський** – доктор технічних наук, професор, професор кафедри оперативно-тактичної діяльності Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля.*

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України
(протокол № ___ від ___ березня 2010 року)*

I. Перелік питань для складання вступного іспиту з дисципліни «Філософія»

1. Походження, проблематика та функції філософії.
2. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання.
3. Філософський аспект походження людини. Походження людини: необхідність чи випадковість.
4. Філософія Стародавньої Індії та Китаю.
5. Д. Чижевський про чинники формування української духовності.
6. Релігійна концепція походження людини та її сучасні модифікації.
7. Антична філософія. Людина як міра всіх речей. Античний скептицизм.
8. Концепція національної еліти у філософії історії В. Липинського та в політології Д. Донцова.
9. Поняття культури. Культура як ґрунт людського існування.
10. Філософія Сократа, Платона, Аристотеля.
11. Соціально-філософські ідеї М. Драгоманова.
12. Поняття суспільства і суспільного буття.
13. Проблеми існування людини в елліністичній та римській філософії (стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм).
14. Проблема людини та нації в творчості Кирило-Мефодіївського товариства.
15. Поняття категорії, його історичний генезис.
16. Філософія Середніх віків. Номіналізм і реалізм.
17. Філософські погляди Лесі Українки, П. Грабовського, М. Коцюбинського.
18. Рух, час і простір як філософські категорії буття.
19. Особливості західноєвропейської та східноєвропейської релігійної філософії.
20. Екзистенціалізм С. К'єркегора. Проблема екзистенціальної істини.
21. Діяльність та споглядання. Види діяльності (практична та духовна діяльність).
22. Вчення Фоми Аквінського про співвідношення віри і розуму, про єдність душі і тіла, про співвідношення релігії та науки.
23. Феноменологічна філософія про світ людського буття (Гуссерль, Шпет, Лосєв).
24. Духовна діяльність та її особливості. Ідеальне, його природа.
25. Особливості формування світогляду Київської Русі.
26. Філософія А. Шопенгауера.
27. Свідомість як функція мозку і відображення дійсності.
28. Вплив антично-візантійської західноєвропейської культури на становлення культури Київської Русі.
29. Ідея надлюдини в філософії Ф. Ніцше.
30. Форми суспільної свідомості. Суспільна та індивідуальна свідомість.
31. Відображення ідеї рівноправності, політичної самостійності, незалежності в народній творчості, творчості мислителів-книжників у період формування української нації (14-15 ст.).

32. Ідея несвідомого та психоаналіз З. Фрейда.
33. Воля як суттєва ознака людини. Воля і розум.
34. Характерні риси епохи Відродження. Гуманізм і проблема цілісної людської індивідуальності (Данте, Петрарка, Альберті).
35. Екзистенціальні мотиви у філософії П. Юркевича.
36. Вибір, свобода, відповідальність. Тягар свободи як феномен конформізму.
37. Пантеїзм Дж. Бруно, скептицизм М. Монтеня.
38. В. Вернадський про феномен життя, Всесвіт, людство та ноосферу.
39. Головне питання гносеології. Проблема синтезу відображення і творчості.
40. Російськомовна школа “Київського гуманізму” (Л. Шестов, М. Бердяєв, М. Лосський, П. Флоренський, С. Булгаков).
41. Плюралізм течій сучасної філософії. Проблема людини – один з головних напрямів їх взаємодії.
42. Суб’єкт та об’єкт пізнання.
43. Поширення ідей гуманізму на Україні в XV-XVII ст.
44. Антропологічна філософія М. Шелера про природу людини та її місце у Всесвіті.
45. Пізнання як напрямок самореалізації людини. Чуттєве пізнання та його форми.
46. Західноєвропейська філософія Нового часу. Механіцизм, раціоналізм, емпіризм.
47. Філософія І. Франка. Проблема поступу, людини та свободи.
48. Раціональне пізнання та його форми. Єдність чуттєвого та раціонального в пізнанні.
49. Суб’єктивно-ідеалістичні теорії XVIII ст. (П. Вейль, Дж. Берклі, Д. Юм).
50. Соціальні наслідки сучасної НТР.
51. Феномен творчості. Творчість як найбільш адекватна форма людського існування.
52. Києво-Могилянська академія, її вплив на філософську думку України (Ф. Прокопович, Г. Кониський).
53. Феномен людини у християнському еволюціонізмі П’єра Тейяра-де-Шардена.
54. Істина, її концепції.
55. Г. Сковорода, його життя та філософія.
56. Структурна антропологія Клода Леві-Строса.
57. Поняття індивід, індивідуальність, особистість.
58. Філософія І. Канта – “коперніковський переворот” в філософії.
59. Національна самосвідомість як джерело розвитку національної культури.
60. Поняття всебічного розвитку людини. Творчий розвиток особистості.
61. Діяльно-творча основа буття у філософії Й.-Г. Фіхте. Антропологізм Фейєрбаха.

62. Основні методи наукової діяльності (спостереження, експеримент, вимірювання, моделювання).
63. Суспільне виробництво як соціально-філософська категорія.
64. Філософія тотожності Ф.В. Шеллінга.
65. Індукція, дедукція, аналіз, синтез. Теоретичні рівні пізнання.
66. Глобальні проблеми сучасного світу, їх сутність та шляхи розв'язання.
67. Г.В.Ф. Гегель, його філософська система та метод.
68. Основні категорії діалектики та їх взаємозв'язок. Закони діалектики.
69. Культура та мова. Мовна політика України.
70. Виникнення некласичних філософських вчень у ХІХ ст. (марксизм, філософія життя, екзистенціалізм, психоаналіз).
71. Концепція суспільного прогресу Г.В.Ф. Гегеля.
72. Основні форми наукового пізнання (факт, проблема, гіпотеза, теорія).
73. Соціально-практична орієнтація марксистської філософії. Ідея принципової відмінності буття та свідомості.
74. Екзистенціалізм М.Хайдеггера, Ж.-П.Сартра, А.Камю, К.Ясперса.
75. Методологічна функція філософії в науковому пізнанні. Прогностична місія філософської рефлексії.

**Список літератури,
рекомендованої для підготовки до вступного іспиту з філософії**

I. СПИСОК ПЕРШОДЖЕРЕЛ

1. Августин Аврелий. Исповедь.- М.,1990.
2. Бэкон Ф. Новый Органон// Соч., в2-х т.- Т.2. – М., 1972.
3. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. – К.,1996.– С.194-250.
4. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества.- М., 1989.
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму // Вебер М. Соціологія. Загальносоціологічні аналізи. Політика.– К., 1998.
6. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
7. Гегель В.Ф. Энциклопедия философских наук // Энциклопедия философских наук.- Т.1. - Наука логики. – М.,1974.
8. Декарт Р. Рассуждения о методе // Сочинения: в 2-х т. Т.1. – М., 1989.
9. Дрогобич Юрий. Годы и пророчества / Наук. ред. і укладач проф. В.М. Вандишев. – Харьков, 2002.
10. Энгельс Ф. Людвіг Фейербах і кінець класичної німецької філософії // Маркс К., Энгельс Ф. – Твори.– Т.21.
11. Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990.
12. Кант И. Пролегомены ко всякой будущей метафизике // Антология мировой философии. Т.3.– М.,1971.
13. Кун Т. Структура научных революций. – М.,1977.
14. Кьеркегор С.А. Болезнь к смерти // Этическая мысль. – М.,1990.
15. Маркс К. До критики політичної економії. Передмова // Маркс К., Энгельс Ф. - Твори. – Т. 13.
16. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 року // Маркс К., Энгельс Ф. – Твори. – Т.42.
17. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. Прелюдия к философии будущего // Сочинения в 2 т. – Т.2. – М., 1990.
18. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
19. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989.
20. Сковорода Г.С. Толкованіе из Плутарха о тишине сердца // Твори.- Т.2.– К., 1973. - С.203-215.
21. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М.,1987.
22. Тур М.Г. Неласичні моделі легітимації соціальних інститутів: Монографія. – К.: ПАРАПАН, 2006
23. Фейербах Л. Основные положения философии будущего // Избр. филос. произв.- Т.1. – М., 1955.
24. Франко І. Що таке поступ?// Франко І. Зібрання творів у50-ти томах. – Т.45.
25. Фромм Э. Концепция человека у К.Маркса // Душа человека. – М., 1992.
26. Хайдеггер М. Бытие и время. – М.,1993.
27. Чижевський Д. Філософія і національність// Філософська

ісоціологічна думка.-1992. - №10.

28. Шпенглер О. Закат Европы. В2 т.– М.,1998.

29. Юркевич П.Д. Мир з ближнім як умова християнського співжиття: Докази буття Божого // Філософська і соціологічна думка. –1990.- №10.

II. ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ

1. Алексеев П.В., Панин А.В. Философия: Учебник для вузов. – М.,1996.

2. Андрущенко В.Г., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій.- 2-ге вид., випр. й доп.– К.,1996.

3. Антология мировой философии. В 4-х т.– М.,1969-1970.

4. Блинные Л.П. Великие философы: Учебный словарь-справочник.- 2-е изд., перераб. и доп. – М., 1997.

5. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. – К.,2000.

6. Введение в философию: Учебник для вузов: В 2 ч. / Под общ. ред. И. Т. Фролова. – М., 1989.

7. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. – К.,1999.

8. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. – 2-е вид., допов. – К., 2003.

9. Горак Г.І. Філософія: Курс лекцій. – К., 1997.

10. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К., 1996.

11. Історія філософії: Підручник / Бичко І.В., Бичко А.К., Табачковський В.Г. – К., 2001.

12. Історія філософії: Підручник/ За ред. В.І. Ярошовця. – К., 2002.

13. Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Упорядн. М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, І.В.Бичкота ін. – К.,1993.

14. Історія філософії України: Підручник для студентів вищ. навч. закладів / М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, І.В. Бичко та ін.– К., 1994.

15. История античнойдиалектики. – М., 1982.

16. История диалектики XIV-XVIII вв. – М., 1974.

17. История китайской философии. – М., 1989.

18. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. – М., 2000.

19.Максюта М.Є. Вступ до філософії: Навчальний посібник. – К., 2001.

20.Мир философии: Книга для чтения: В 2-х ч. – М., 1991.

21. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: онтологія людини. Навчальний посібник для студентів вищих учбових закладів. – К., 1995.

22. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. – Київ-Львів, 2000.

23. Саух П.Ю. Філософія: навчальний посібник. – К., 2003.

24. Социальная философия. Учебник // Под общей редакцией Андрущенко В.П., Горлача Н.И. – Киев-Харьков, 2002.

25. Тур М.Г. Філософія: Навчально-методичний посібник. – Черкаси: АПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2008.

26. Філософія: Підручник / Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. та ін.– К., 2001.

27. Філософія: Навчальний посібник / І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко, В.П. Розумний та ін.; За ред. І.Ф.Надольного. 2-ге вид., випр. й доп. – К., 2001.

28.Філософія: Навчальний посібник/ За редакцією С.П. Щерби, М.Г. Тофтула. – К., 2003.

29.Філософія. Підручник /За загальною редакцією Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибалка В.К. – Харків, 2000.

30.Философия XX века: Учебное пособие. – М., 1997.

31. Чанышев А.Н. Курс лекцій по древній філософії. – М., 1981.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Всемирная энциклопедия: Философия XX век / Главн. нуч. ред. и сост. А.А. Грицанов. – АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2002.- 976 с.

2. Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный дом, 2003.-1280 с.

3. Современная западная социология: Словарь. – М., 1990.

4. Современная западная философия: Словарь. – М., 1991.

5. Філософська думка в Україні: Біобібліографічний словник / Авт. кол.: В.С. Горський, М.Л. Ткачук, В.М. Нічикта ін. – К.: Унів. вид-во „Пульсари”, 2002. –224 с.

6. Философия: энциклопедический словарь. – М., 1997.

7. Философский энциклопедический словарь. – М., 1983.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Вступники до ад'юнктури повинні подати самостійну письмову роботу – реферат на тему, пов'язану, як правило, з дослідженням методологічних питань профільної дисципліни.

1. Теми рефератів вибираються вступниками та узгоджуються з викладачем; план і список основної літератури також узгоджується з викладачем.

2. Вимоги до оформлення реферату:

а) загальний обсяг реферату, включаючи додатки та список літературних джерел, – 25-30 сторінок комп'ютерного набору. Шрифт Time Roman, кегль 14 через 1,5 інтервалу. Першою сторінкою вважається титульна, на якій цифра 1 не ставиться;

б) аркуш реферату повинен мати поля: ліве – 3 см, праве – 1 см, верхнє і нижнє – 2 см;

в) титульний аркуш оформляється за зразком (зразок додається);

г) план реферату (містить “вступ”, “основну частину”, яку слід розписати по розділах і підрозділах, “висновки” та “список літератури”) розміщується зразу ж після титульного аркушу;

д) список літературних джерел розміщують в кінці реферату за алфавітним порядком, у тексті в квадратних дужках позначається позиція та сторінки – [5, 43];

е) для кожного джерела вказують прізвище, ініціали автора, повну назву праці, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. Для статей, що опубліковані в періодичних виданнях, зазначають прізвище, ініціали автора, назву статті, назву журналу або газети, рік видання, номер журналу чи дату виходу газети, повну кількість сторінок.

На кафедрі подається один примірник. Він має бути пронумерованим та зшитим, підписаним автором та його науковим керівником (без рецензії).

Кожний реферат рецензується і попередньо оцінюється. Автор реферату має право до іспиту ознайомитися з рецензією.

Порушення формальних вимог п. 3 вже є підставою для виставлення незадовільної оцінки.

Оцінка за реферат враховується членами екзаменаційної комісії під час прийому до ад'юнктури і заноситься до протоколу. Вступники, які отримали незадовільну оцінку за реферат, до складання іспиту не допускаються.

ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Філософія в соціокультурному контексті, її співвідношення з наукою, релігією, міфологією, мистецтвом.

2. Філософія та її людські виміри.

3. Місце філософії в системі наукових знань.

4. Історіософія як різновид філософсько-історичного знання.

5. Історичний монізм: історія, можливості, межі.

6. Історичний плюралізм: особливості формування і сучасний стан.

7. Філософія та її роль у тоталітарному і демократичному суспільствах.

8. Філософсько-історичний сенс міфології.

9. Натуралізм як парадигма філософсько-історичного мислення.
10. Античне світосприйняття: проблеми людини.
11. Основні школи давньоіндійської філософії.
12. Філософська думка Стародавнього Китаю.
13. Розвиток природознавства та його вплив на формування наукового світогляду в ХУІІ-ХУІІІ ст.
14. Геліоцентризм та вчення про нескінченність Всесвіту (М. Копернік, Дж. Бруно, Г. Галілей).
15. Емпіризм і раціоналізм у західноєвропейській філософії Нового часу.
16. Проблема субстанції у західноєвропейській філософії Нового часу (Р.Декарт, Б.Спіноза, В.Лейбніц).
17. Проблема цілісності людини та людського буття у філософії доби Відродження.
18. Просвітництво ХVІІІ століття як феномен культури.
19. Теорія природних прав та свобод людини (Г.Гроцій, Т.Гоббс, Дж.Локк).
20. Романтизм і німецька класична філософія.
21. Концепція волі в історії філософії.
22. Витоки і зміст “філософії життя” (А. Шопенгауер, В.Дільтей, Ф. Ніцше).
23. Н. Макіавеллі про природу політики, влади і моралі.
24. І. Кант, його натурфілософія та вчення про пізнання.
25. Проблема відчуження людини в ранніх працях К.Маркса.
26. Християнський еволюціонізм. П.Тейяр де Шарден “Феномен людини”.
27. Російська філософія кінця ХІХ – початку ХХ ст. (Д. Мережковський, Л. Шестов, М. Бердяєв, М. Лосський).
28. Ірраціоналізм як філософська течія ХІХ ст.
29. Проблема несвідомого увченні З.Фрейда (за працею “Введение в психоанализ”).
30. Філософія російського духовного Ренесансу кінця ХІХ- на початку ХХ ст.
31. Філософія екзистенціалізму в художній літературі Заходу.
32. Проблема життя, смерті та безсмертя у філософії екзистенціалізму.
33. Філософсько-історична концепція Ж.П. Сартра.
34. Історична реальність як предмет сучасної німецької практичної філософії.
35. Сцієнтизм і антисцієнтизм як світоглядні орієнтації ХХ ст.
36. Герменетичний напрям у сучасній філософії.
37. Цивілізаційна концепція С. Хантінгтона.
38. Філософія мови: історія і сучасність.
39. Слов’янська міфологія та її особливості.
40. Філософське осмислення твору “Слово о полку Ігоревім”.
41. Філософські ідеї в культурі Київської Русі.
42. Філософсько-гуманістична думка українського ренесансу (ХV-

XVII ст.).

43. Філософія в Києво-Могилянській академії.

44. Філософські та соціально-етичні ідеї в працях українських полемістів XVI-XVII ст.

45. Світоглядні філософські погляди Г. Сковороди.

46. Філософія України в культурі романтизму XIX - на початку XX століття.

47. Гуманістичний сенс творчості Т. Шевченка.

48. Концепція творчості Івана Франка ("Із секретів поетичної творчості").

49. Філософія ірраціоналізму та української національної ідеї Д. Донцова.

50. Ідеї В.І.Вернадського та їх вплив на світову філософську думку.

51. Поняття менталітету та його методологічне значення в пізнанні особливостей духовного життя народів.

52. Мораль як фактор становлення людини і регулятор її життєдіяльності.

53. Життєтворчість людського буття: колізії практики.

54. Життєтворчість людського буття: проблема свободи.

55. Сучасний світ, протиріччя, проблеми тенденційного розвитку.

56. Відображення і творчість в духовній діяльності людини.

57. Діалектика об'єктивного та суб'єктивного у науковому пізнанні.

58. Проблема свідомості та кібернетика (огляд наукової літератури).

59. Діалектика емпіричного та теоретичного у науковому пізнанні.

60. Діалектика як загальна теорія розвитку, теорія пізнання, логіка і методологія.

61. Метафізика і діалектика як методи пізнання: порівняльний аналіз.

62. Свідомість як ідеальна діяльність.

63. Методи прогнозування та їх використання у науковому дослідженні.

64. Гіпотеза та її значення у науковому дослідженні.

65. Методологічні основи математичного моделювання та його використання у науковому дослідженні.

66. Гносеологічні основи моделювання та його роль у науковому дослідженні.

67. Гносеологічні функції наукового експерименту.

68. Методологічні проблеми теорії інформації.

69. Гносеологічна сутність вимірювання та його роль у науковому дослідженні.

70. Співвідношення філософських та загальнонаукових методів пізнання.

71. Діалектика необхідності та випадковості у наукових дослідженнях.

72. Діалектика сутності та явища у наукових дослідженнях.

73. Специфіка соціальних законів та особливості їх пізнання.

74. Особливості соціальної детермінації. Об'єктивне і суб'єктивне в історичному процесі.

75. Літературний переклад: проблема тотожності змісту і форми.

76. Проблема розвитку в сучасній науці. Концепція глобального еволюціонізму.

77. Антропосоціогенез як філософська проблема.

78. Раціональне та ірраціональне в пізнанні.

79. Творчість і пізнання: їх взаємозв'язок.
80. Естетичне ставлення людини до дійсності. Природа мистецтва.
81. Історія як предмет філософського дослідження. Єдність і розмаїття
всесвітньої історії.
82. Сутність і особливості штучних мов.
83. Наукове знання: специфіка, будова, рівні.
84. Свобода наукових пошуків і соціальна відповідальність вченого.
85. Ідеї детермінізму в концепціях І. Ньютона та А. Ейнштейна:
порівняльний аналіз.
86. Художнє відображення дійсності та його особливості.
87. Проблема особи, особистості та індивідуальності в соціальній
філософії.
88. Техніка та закономірності її розвитку.
89. Роль народних мас та особистостей в суспільному прогресі.
90. Теоретична об'єктивність, наукова обґрунтованість філософського
розуму та його орієнтаційна соціальні цінності.
91. Свідомість і кібернетика.
92. Знання і комп'ютер, штучний інтелект.
93. Наука як культурно-історичний, гносеологічний і соціальний
феномен.
94. Види наукових теорій та способи їх побудови.
95. Мораль як фактор становлення людини і регулятор її життєдіяльності.
96. Відображення і творчість в духовній діяльності людини.
97. Проблеми особи в соціальній філософії.
98. Життєтворчість людського буття: колізії практики.
99. Життєтворчість людського буття: проблема свободи.
100. Філософські проблеми сучасної космології.
101. Художнє відображення дійсності та його особливості.
102. Свобода і відповідальність в історії.
103. Історична єдність людства: теорія і реальність.
104. Поняття менталітету та його методологічне значення в пізнанні.
Особливостей специфіки духовного життя народів.
105. Геліоцентризм та вчення про нескінченність світу.
111. Освітня діяльність Платона.
112. Освітня діяльність Арістотеля.
113. Філософія в освіті західноєвропейських університетів доби
Середньовіччя.
114. Роль Оксфордського університету у розвитку експериментального
природознавства (XVI-XVII ст.).
115. Західноєвропейські університети XIX ст. як науково-дослідницькі
центри.
116. Філософія освіти в Києво-Могилянській академії XVII-XVIII ст.
117. Пріоритети і принципи розвитку сучасної вищої освіти.
118. Вища освіта України перед викликами постмодерну.
119. Інтелект нації як симбіоз знань, волі та енергії народу.
120. Модернізм і постмодернізм: культурологічні і соціальні аспекти.

121. Світова глобалізація й інтелектуалізація модерної української нації.
122. Духовний та інтелектуальний вибір України.
123. Інтелектуалізація нації та інноваційні технології в освіті.
124. Інтелект і ментальність народу.
125. Інтелект української нації як загальноцивілізаційний феномен.
126. Інтелект нації та соціально-економічний вибір України.
127. Інтелектуалізація й інформатизація та їх наукове забезпечення.
128. Інтелект української нації та виклики глобалізму.
129. Роль інформаційно-комунікативних підсистем нації в інтелектуальному процесі.
130. Академічна наука України: стан, проблеми, перспективи.

II. ПРОГРАМА КУРСУ З ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ВСТУПУ В АД'ЮНКТУРУ

У Програмі викладено мету і завдання курсу іноземних мов для підготовки ад'юнктів до складання кандидатського іспиту. Подаються нормативи кінцевих навичок і вмінь, порядок допущення до іспиту та його структура.

1. Мета і завдання курсу

1.1. *Мета* курсу іноземних мов для ад'юнктів - опанування таким рівнем знань, навичок і вмінь, який забезпечуватиме необхідну для фахівця комунікативну спроможність у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах.

1.2. *Завдання* курсу полягає у вдосконаленні й подальшому розвитку знань, навичок і вмінь з іноземних мов, набутих в обсязі вузівської програми, в різних видах мовленнєвої діяльності.

1.2.1. *Аудіювання*. Ставиться завданням досягти навичок сприйняття і розуміння монологічних та діалогічних висловлювань носіїв мови в межах професійної та побутово-ситуативної тематики на рівні 85-90% інформації.

1.2.2. *Навички спілкування*. Завдання курсу: розвиток навичок монологічного і діалогічного мовлення при темпі висловлювання 200-250 слів на хвилину. Рівень навичок монологічного мовлення має забезпечувати можливість самостійно готувати повідомлення про проблему, мету, методи та засоби дослідження, експеримент, обробку даних, висновки та інші аспекти наукової роботи. Наприкінці курсу навчання ад'юнкти повинні мати навички діалогічного мовлення для ведення наукової дискусії та елементарного спілкування в межах побутової тематики та ситуацій, пов'язаних з перебуванням у закордонному відрядженні.

1.2.3. *Читання*. Завданням ставиться подальший розвиток навичок оглядового, інформативного і глибинного читання на матеріалах оригінальної наукової інформації з фаху.

Навички з оглядового читання мають забезпечувати вміння ознайомлюватися з тематикою наукового матеріалу та у загальних рисах давати характеристику загального уявлення про його зміст.

Інформативне читання передбачає вміння прослідкувати розвиток теми і загальну аргументацію та зрозуміти головні положення змісту.

Навички глибинного читання відпрацьовуються на рівні повного і точного розуміння тексту.

1.2.4. *Переклад*. Усний і письмовий переклад з іноземних мов рідною може використовуватися як засіб опанування іноземних мов, прийом розвитку навичок і вмінь читання та ефективний спосіб контролю повноти і точності розуміння. Для формування навичок перекладу необхідні деякі відомості про особливості мови і стилю, з теорії і практики перекладу наукової і технічної літератури: поняття перекладу, еквівалент і аналог, перекладацькі трансформації, компенсації втрат при перекладі, контекстуальні заміни, багатозначність слів, збіг і розбіжності значень інтернаціональних слів, "фальшиві друзі перекладача" тощо.

Показником сформованості навичок і вмінь перекладу слугують такі

нормативи: за одну академічну годину (45 хвилин) письмовий переклад (із словником) 2000 др. знаків, для усного перекладу – 4000-4500 др. знаків оригінального тексту з фаху.

1.2.5. *Анотування і реферування.* Навчання анотуванню і реферуванню (рідною та іноземними мовами) має бути спрямоване на вироблення навичок і вмінь оформлення отримуваної інформації. Анотування та реферування використовується також як прийом контролю щодо розуміння тексту. Практичним заняттям з анотування та реферування має передувати засвоєння деяких теоретичних засад, таких як значення, структура та особливості мови анотації та реферату, види анотацій (описова, реферативна) і рефератів (реферат-конспект, реферат-резюме, оглядовий реферат). Основні проблеми контрастивної стилістики української та англійської мов, зокрема стосовно наукового мовлення.

Кінцеві навички і вміння надають можливість складати іноземними мовами анотації та реферати до наукових статей, доповідей, матеріалів дослідження, тощо.

1.2.6. *Письмо.* Для розвитку різних мовленнєвих навичок і вмінь важливе значення має також письмо іноземними мовами.

Ставиться за мету періодичне виконання письмових лексичних і граматичних вправ, складання планів чи конспектів до прочитаного, виклад змісту прослуханого чи прочитаного у письмовому вигляді (в т.ч. у формі анотацій і рефератів), написання доповідей і повідомлень, приватних та ділових листів, оформлення інших основних видів документації (заявок на участь у конференції, складання стислого автобіографічного нарису тощо).

2. Навчання системи мови

2.1. *Фонетика.* У курсі іноземних мов має бути передбачена корекція вимови, вдосконалення вимовних навичок і вмінь при читанні вголос і в усному висловлюванні. Першочергове значення приділяється інтонаційному оформленню речення (поділ на інтонаційно-сміслові групи-синтагми, правила розміщення фразового і логічного наголосу, словесного наголосу в двоскладових і багатоскладових словах). Робота над вимовою ведеться як на матеріалі текстів для читання, так і на спеціальних фонетичних вправах і лабораторних роботах.

2.2. *Лексика.* До кінця курсу лексичний запас повинен складати не менше 3-4 тис. лексичних одиниць (в т.ч. приблизно 1 тис. термінів з фаху). Слід звертати увагу на специфіку лексичних засобів вираження змісту текстів з фаху, на багатозначність службових і загальнонаукових слів, на механізм утворення слів, на явища синонімії та омонімії, на вживання фразеологічних словосполучень, слів властивих для усного мовлення в ситуаціях ділового спілкування, на знання і правильне читання скорочень, умовних позначень, формул, символів тощо.

2.3. *Граматика.* Навчання має бути зорієнтоване на відпрацювання практичних навичок і вмінь з граматики іноземних мов. Увага повинна приділятися типовим для стилю наукового мовлення складним синтаксичним конструкціям, зворотам з неособовими дієслівними формами, пасивним конструкціям, багатоелементним означенням, усіченим граматичним

конструкціям, емпатичним (та інверсійним) структурам, засобам вираження смислового (логічного) наголосу, модальності тощо.

3. Навчально-методичні матеріали з курсу.

Навчальними текстами і літературою для читання може слугувати оригінальна монографічна і періодична, а також художньо-публіцистична література. Рекомендується використовувати збірники оригінальних статей, підготовлених кафедрами іноземних мов. Підбір матеріалу для читання з фаху слід здійснювати спільно і за участю профілюючих кафедр, наукових керівників. Рекомендована література іноземними мовами повинна бути не лише навчальним матеріалом, але й мати безпосереднє відношення до дисертаційної роботи.

3.1. Загальний обсяг літератури за повний курс навчання повинен складати 300 сторінок (обсяг однієї сторінки – 2500 друкованих знаків).

3.2. Розвиток навичок усного мовлення має охоплювати таку тематику:

Наукова робота (тема дисертації, проблема, теорія та експеримент, економічна ефективність дослідження).

Наукові конференції і симпозиуми: типи повідомлень, дискусія. Знання та навички для подачі країнознавчої інформації на побутовому рівні.

Основні ситуативні формули спілкування в закордонному науковому відрядженні: транспорт, орієнтація в місті, оргкомітет конференції, готель, харчування, заклади культури.

4. Організація навчального процесу.

4.1. Організація навчального процесу здійснюється згідно з календарним планом.

4.2. На практичних заняттях рекомендується використовувати мовні (лексичні та граматичні) і мовленнєві комунікативно-спрямовані вправи (трансформаційні, на техніку перекладу, підстановку, доповнення, скорочення і розширення речення; питально-відповідні вправи; вправи на розкриття змісту тексту, знаходження в тексті окремих місць, абзаців, речень, що ілюструють певні положення і є відповіддю на попередньо поставлене питання або відповідають попередньо складеному плану; завдання на встановлення в тексті невідповідностей із запропонованими положеннями; самостійне членування тексту на смислові частини і визначення заголовків до них; складання плану; скорочення абзаців і речень. Варто також практикувати вправи на виявлення та тематичне узагальнення основних думок. Обговорення тексту повинно виходити за рамки простого відтворення його змісту. Висловлювання (підготовлені та неготовлені) мають включати пояснення іноземними мовами окремих положень, графіків і процесів, елементи критичного аналізу, відповідні коментарі і оцінки, короткі повідомлення на задану тему. В тематиці для розвитку навичок усного мовлення перевага повинна віддаватися професійним питанням, які пов'язані з науково-пошуковою роботою ад'юнкта.

4.4. На індивідуальних заняттях уточнюються і з'ясовуються всі питання, що виникають під час самостійної роботи над текстами і подається звіт про зроблене. Звіт може мати форму бібліографічної підбірки, вибіркового усного та письмового перекладу, усних та письмових анотацій і рефератів, узагальнення матеріалу за окремими статтями (оглядового реферування),

стислих повідомлень і доповідей рідною та іноземними мовами по прочитаному матеріалу. Частково контроль самостійної роботи може проводитися і на групових заняттях.

4.5. В разі потреби (прогалини в індивідуальній підготовці, складність матеріалу, відступ від навчального графіку з об'єктивних причин тощо) передбачаються додаткові консультації. Лабораторні роботи повинні бути зорієнтовані, передусім, на самостійну поза аудиторну підготовку. Можна використовувати такі технічні засоби навчання, як аудіо і відеотехніка, комп'ютери тощо. На групових заняттях доцільно залучати різні види наочності: моделі, схеми, таблиці, тощо.

4.6. Можна рекомендувати проведення серед ад'юнктів конференцій і симпозіумів іноземними мовами, залучати ад'юнктів до укладання галузевих термінологічних словників, виконання замовлень профільюючих кафедр щодо письмових перекладів, перекладу патентів, анотування і реферування книг і журнальних статей тощо.

5. Форми поточного контролю і вимоги на іспиті.

Систематичний контроль є дієвим способом зміцнення знань, навичок і вмінь, важливим засобом управління процесом засвоєння навчального матеріалу.

5.1. Поточний контроль передбачає регулярний облік і контроль виконання різних видів домашніх завдань.

5.2. Проміжний контроль ставить за мету перевірку результатів вдосконалення навичок і вмінь перерахованих у Розділі 3 і може проводитися тричі протягом курсу навчання.

5.3. Підсумковою формою контролю має бути заліковий тест, який за структурою та змістом може наближатися до іспитового.

ДОДАТОК 1

I Навчальний матеріал з англійської мови

1. Структура речення в англійській мові у порівнянні зі структурою речення в українській мові. Розповідне, питальне та заперечне речення. Типи питань.

2. Дієслово. Допоміжні, питальні та смислові дієслова.

3. Спосіб (дійсний, умовний, наказовий). Система часів.

4. Активний і пасивний стан. Особливості використання і перекладу пасивного стану. Узгодження часів.

5. Безособові форми дієслова. Дієприкметник, функції та способи перекладу. Інфінітив, функції та способи перекладу. Герундій, функції та способи перекладу.

6. Модальні дієслова та їх еквіваленти.

7. Умовний спосіб. Емфатичні конструкції.

8. Функції дієслів: *to be, to have, to do, will, should, would*.

Функції дієслів із закінченням *-ing, -ed*.

9. Іменник. Утворення множини. Присвійний відмінок.

10. Артикль.

11. Займенник (загальні відомості). Особові, присвійні, вказівні займенники. Неозначені займенники *some, any* і заперечний займенник *no*.

Кількісні займенники *many, much, few*. Неозначено-особовий займенник *one*. Три функції *one*. Підсилювальні та зворотні займенники.

12. Прикметник. Прислівник. Ступені порівняння.

13. Числівник. Кількісні та порядкові числівники. Дріб. Читання формул, хронологічних дат, позначень часу.

14. Граматичні особливості перекладу (артикль, іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник, прийменник, сполучник). Конструкції типу *the more, the better, there + be*.

15. Синтаксичні особливості перекладу (умовне речення, неозначено-особові та безособові речення, безсполучникові підрядні речення, складнопідрядні речення, еліпсис, емпіфаза, інверсія, подвійне керування та ін.).

16. Лексичні особливості перекладу (багатозначність, конверсія, синонімія, неологізми, "фальшиві друзі" перекладача, британський та американський варіанти англійської мови, термін, уживані вирази та службові слова, іншомовні запозичення, аббревіатури, умовні позначення, власні назви, англійська система мір та ваги і т. і.).

17. Жанрові особливості перекладу.

18. Найуживаніші суфікси, префікси англійської мови, які зустрічаються у науково-технічній літературі та їх значення. Основні суфікси іменників, прикметників, дієслів, прислівників.

ДОДАТОК 2

МНС УКРАЇНИ

Назва закладу, факультету, кафедри, де складається іспит

РЕФЕРАТ

з прочитаної ... мовою літератури

і фаху.....

(назва спеціальності, шифр)

на тему.....

ад'юнкта.....

(прізвище, ім'я та по батькові)

Науковий керівник

доктор .....наук

проф.....

(прізвище, ім'я та по батькові)

Підпис.....

Печатка

викладач..... мови

(прізвище, ім'я та по батькові)

Підпис.....

Для вступного іспиту з іноземних мов в ад'юнктуру кандидати на навчання повинні:

1. Прочитати та перекласти 1 сторінку професійно-орієнтованого тексту українською мовою обсягом 2500 друкованих знаків).
2. Поставити 5 питань до прочитаного тексту.
3. Підготуватися до бесіди за такими темами (зразки тем наводяться нижче):

Академія пожежної безпеки.

Служба цивільного захисту.

Пожежна безпека у Великобританії.

Природні та техногенні катастрофи.

Надання невідкладної медичної допомоги в умовах НС.

Правила пожежної безпеки.

Причини виникнення пожеж. Розслідування пожеж.

Пожежна техніка.

Пожежна тактика.

CHERKASY ACADEMY OF FIRE SAFETY

1. Academy of Fire Safety named after Chernobyl Heroes is one of the leading special educational establishments in Ukraine. 2. It trains specialists for the Ministry of Emergencies of Ukraine. 3. The history of the Academy begins in 1973 when Fire Technical School was founded. 4. There are five faculties at our Academy such as civil protection and ecological safety, operational activity, prevention and prediction, management and faculty of correspondence studies. 5. Modern educational rooms, special laboratories with up-to-date equipment, computer classes, lecture rooms, a library, comfortable reading halls, gymnasiums and a cultural centre are at our cadets' disposal. 6. There is a fire rescue station at our Academy. It provides practical training of cadets. 7. They learn to use firefighting and rescue technologies and special equipment. 8. Cadets get skills in extinguishing fires and in liquidation of consequences of emergency situations. Every year cadets have practice in fire departments and regional administrations. 9. Our cadets participate in International and Ukrainian competitions in such kinds of sport as fire-applied sport, shooting, football, volleyball, basketball, and wrestling. 10. They win gold, silver, and bronze medals. 11. Our sportsmen train on the basis of the recently built sport complex. 12. We are proud of our graduates – Heroes of the USSR, lieutenants of internal service, Volodymyr Pravyk and Viktor Kibenok.

CIVIL PROTECTION SERVICE IN UKRAINE

1. According to (згідно з) the Law of Ukraine Civil Protection Service (CPS) is the basic rescue unit in Ukraine intended (призначений) to fight fires, natural disasters and other dangers to human life, health, property and natural environment. 2. It is also one of the structural units of the Ministry of Emergencies. 3. CPS is the system of organizational, engineering-technical, sanitary-hygienic, anti- epidemic and other measures. 4. CPS also provides rescue and humanitarian assistance abroad. 5. It takes measures to prevent and reduce ruinous consequences of various natural disasters. 6. The Cabinet of Ministers of Ukraine controls directly the unified system (об'єднана система) of civil protection. 7. The head of civil protection is the Prime-Minister of Ukraine. 8. The employees of CPS must manage all types of emergencies, not just fires. 9. They must also control gas and chemical leakage, deal with (мати справу з)

hazardous goods in case of (у випадку) train and air crash, or rescue people trapped in a road accident. 10. The workers of CPS must be skilled in all aspects of their own work. 11. The effective prevention of fires, natural disasters and other dangers depends on both modern equipment and professional education of firefighting personnel. 12. Three higher educational establishments perform this function in our country: Kharkiv University of Civil Protection, Cherkasy Academy of Fire Safety and Lviv State University of Vital Activity Safety. 13. They teach cadets to be highly qualified officers in fire safety and civil protection.

LONDON FIRE BRIGADE OF TODAY

1. The London Fire Brigade (LFB) exists (існує) to protect people and property from fire. 2. There are 113 fire stations and one river station in LFB. 3. Capital's firefighters attend thousands of emergency incidents. 4. Hundreds of people owe their lives to the swift and efficient response of the LFB. 5. Employees of Control Room answer 90% (per cent) of all calls to Brigade within 20 seconds. 6. The Brigade pays special attention to the first class appliances, equipment and communication systems. 7. The Brigade has more than 500 vehicles equipped with high-quality special devices. 8. There are fire rescue and support units. 9. The crew of each fire rescue unit consists of four or five people and attends all kinds of emergencies. 10. There is also the Fire Safety Department (FSD) in London Fire Brigade. 11. Its tasks are as follows (такі): to obtain information about potential risks from fire or other disasters and to inspect buildings. 12. Thousands of people apply to become firefighters. 13. Applicants must be 18 or more years old. 14. All the Brigade's senior officers begin their careers as firefighters and a person can reach the post of station officer in 6 years.

NATURAL AND ENVIRONMENTAL DISASTERS

1. Natural disasters occur when forces of nature damage the environment and manmade structures. 2. Examples of the most widespread (найпоширеніших) natural disasters are as follows: tornadoes, volcanic eruptions and earthquakes, hurricanes, wildfires, floods and droughts. 3. Tornado is one of the most destructive forces of nature. 4. It is a natural disaster resulting from a thunderstorm. 5. Tornadoes destroy the houses, blow the cars away and even kill people. 6. Volcanic eruptions and earthquakes leave vast (величезні) areas of destruction and death. 7. There are about 500 active volcanoes in the world today, many of them are under the sea. 8. Hurricanes are very strong winds that come from the sea. 9. Drought is a period or condition (стан) of unusually dry weather. 10. Thousands of people, nearly half of animals and plants die because of the drought. 11. Wildfire is an uncontrolled conflagration of forest. 12. Common causes of wildfires include lightning and drought but they may also be a result of human negligence or arson (підпалу). 13. Sudden (раптовий), excessive (надмірний) rainfall causes a flood and as a result rivers or streams (струмки) burst out of their banks (виходять з берегів). 14. Our Earth is in serious danger. 15. Car exhausts and factory chimneys pollute the air, punch a hole (роблять отвір) in the atmosphere's protective ozone layer, causing greenhouse effect. 16. Nobody will forget the Chernobyl disaster, which did irreparable (непоправну) harm to the environment. 17. The contaminated (заражена) zone included about 260,000 square km and injured to 2.600.000 inhabitants. 18. We,

humans, now dominate the Earth and it is our task to do everything possible to make our planet safer and better place for our life.

EMERGENCY MEDICINE

1. Every day thousands of emergency situations occur all over the world. 2. The firefighter is the first who arrives at the accident scene. 3. His task is to give the first aid to victims. 4. There are certain (певні) diagnostic signs which help to determine the condition of the victim. 5. They are as follows: blood pressure, body temperature and skin colour, pupils of the eyes, state of consciousness, reaction to pain and ability to move. 6. Victims with high-priority injuries need immediate (негайного) treatment. 7. Usually these victims can't breathe, they have severe or uncontrolled bleeding, head injuries, abdominal or open chest wounds. 8. Victims with second-priority injuries usually have burns, multiple open or closed fractures and spinal column injuries (пошкодження хребта). 9. Victims with lower-priority injuries usually have minor fractures, cuts or bruises. 10. This group of victims also includes those who have mortal wounds and can't be saved. 11. The firefighter is responsible for careful transporting of seriously injured persons. 12. So, the firefighter must possess (мати) good knowledge of the first aid because the victims' lives depend on his qualified actions and his ability to make prompt (швидкі) and efficient decisions as to priority of injuries.

FIRE SAFETY RULES

1. Inspection practices are usually considered to be (вважаються) the most important activity performed by firefighters. 2. Prevention is the best way to keep premises safe from fire. 3. And it is the task of fire prevention inspectors to teach people how to protect their lives and property. 4. The majority of fatal home fires occur at night, when people are asleep. 5. So guard your family with smoke detectors and install them in your home. 6. After smoke detectors, fire extinguishers are your family's next line of defence. 7. Place extinguishers where they are easy to take in an emergency and check them regularly to see that they are fully charged. 8. ABC extinguishers are the best for homeowners. 9. To prevent panic in case of fire it is necessary to plan two escape routes from every room in your home and practice using them. 10. Make sure that furniture or other items do not block exits. 11. Every family member should know what to do if a fire breaks out. 12. If you can't escape and there is no fire in your room, stay inside. 13. Call the fire department and tell them exactly where you are trapped. 14. Close all the doors between you and the fire. 15. It is necessary to stuff cracks to keep smoke out. 16. Wait at the window and signal with flashlight or any white cloth.

FIRE CAUSES. INVESTIGATION OF FIRES

1. Fires do not start without any cause. 2. The most important fire prevention method is the thorough investigation of every fire. 3. It is necessary to determine the correct cause, origin and responsibility to prevent future fires. 4. The discovery of a suspicious fire should lead to a more thorough investigation. 5. It helps to identify the type of the fire (a fraud fire, a revenge fire, an extremist group fire, a malicious mischief fire, a concealing another crime fire). 6. The determination of fire cause is usually a department policy. 7. If the initial investigation revealed a fire of a suspicious nature, the investigation could involve the state fire marshal (начальника

пожежної частини), police department, insurance investigator. 8. The important initial investigation is usually done by the officer-in-charge of the fire. 9. This investigation must determine where the fire started and its probable cause. 10. Fire causes generally fall into two categories: an accidental or a deliberately set fire. 11. A good investigator will seek information from the firefighter because the firefighter could supply the information that could lead to the cause of the fire, the origin of the fire, or the conviction of an arsonist. 12. Information that can help to determine the cause of the fire and its proofs comes from observing fire and people's behaviour, the conditions of the fire scene. 13. Thorough investigation will often aid in preventing the reoccurrence of future fires.

FIRE PROTECTION EQUIPMENT

1. Effective firefighting depends on qualified and experienced firefighting personnel and is provided by the following means: fire protection equipment, fire extinguishing substances, means of communication and lighting, various kinds of transport. 2. Fire engines are divided into main, special and support vehicles according to their destination. 3. Main fire engines are designed to fight fires in cities, towns and villages or at various industrial enterprises. 4. They include fire extinguishing tankers, fire extinguishing trucks of high pressure, pump-hose extinguishing trucks, fire extinguishing powder engines and airfield fire extinguishing engines. 5. Special fire engines are designed for doing peculiar tasks at the site of fire. 6. They are as follows: aerial ladders, elevated platforms, fire pumping stations, fire extinguishing trailers, unified engine heaters, firefighting planes, helicopters, trains, tanks and ships. 7. Support vehicles include fire smoke exhausters and water protection techniques equipped with special sound and light signals. 8. They provide refueling and maintenance of various types of firefighting equipment. 9. Fire engines have certain specifications. 10. They identify the type of base chassis, firefighting equipment, fire extinguishing substances and the number of firefighting crew.

FIREFIGHTING TACTICS

1. Everybody in our society can suffer from natural and environmental disasters. 2. It is very important for the firefighters to know how to use their skills and professional experience to perform rescue operations. 3. Firefighting tactics is a special theoretical and practical training of fire rescue units needed for fire extinguishing. 4. Firefighting tactics deals with seven tactical objectives. 5. They are considered to be universal in fire service. 6. They are as follows: rescue, exposure, ventilation, confinement, attack, salvage and overhaul. 7. Fireground actions dictate firefighting strategies to be used. 8. They concern the size and age of the building, its construction type, access to the building and victims, extent of fire, time since ignition, direction of fire travel, materials left to burn and involved in fire, the number of occupants, location and condition of occupants, their mobility, hazards to firefighters and the routes of escape after rescue. 9. The size-up being done, three methods of attack are possible: the offensive attack, the defensive attack and the combination attack. 10. The primary task of the firefighters is to locate fire. 11. The fire being located the water or another extinguishing agent is applied to confine the fire to its burning area. 12. To confine the fire means to control it. 13. When the fire is controlled or confined the actual extinguishing begins. 14. There are certain graphic indicators and signals of control

in firefighting tactics. 15. When it is impossible to give commands in a loud voice at the fire scene it is necessary to use signals of control.

Література:

1. «Англійська мова за професійним спрямуванням»: Практичний курс / Н.Ф. Єремєєва, О.А. Іващенко, О.О. Спіркіна, Л.Г. Шугай, Т.В. Добрянська, Ю.П. Шевченко. – Черкаси: АПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2008. – 120 с.
2. Спіркіна О.О. Німецька мова: Навчальний посібник для 1 курсу. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2006. – 174 с.

III. Перелік питань з дисципліни «Пожежна безпека»

1. Закон України «Про пожежну безпеку».
2. Експертиза архітектурно-будівельної частини проекту.
3. Розрахунок сил і засобів для гасіння лісових і торф'яних пожеж.
4. Законодавство про адміністративні правопорушення в галузі цивільного захисту.
5. Функції Державного пожежного нагляду при проведенні пожежно-технічного обстеження новобудов.
6. Структура та основні завдання газодимозахисної служби.
7. Кримінальне і кримінально-процесуальне право у справах про порушення правил пожежної безпеки.
8. Протипожежні вимоги при експлуатації житлових та громадських будівель.
9. Індивідуальні та групові засоби захисту органів дихання.
10. Закон України «Про правові засади цивільного захисту». Мета, принципи та основні завдання цивільного захисту.
11. Призначення і класифікація систем опалення. Протипожежні вимоги при влаштуванні систем опалення.
12. Особливості розрахунку показників кисневого живлення та очищення повітря від вуглекислого газу.
13. Класифікація пожеж по виду горючого матеріалу.
14. Призначення та класифікація систем вентиляції повітря. Протипожежні вимоги до систем вентиляції та кондиціонування повітря.
15. Зміст, етапи і загальна методика організації аварійно-рятувальних робіт.
16. Теоретичні основи припинення горіння методами охолодження, флегматизації, ізоляції та гальмування хімічної реакції горіння.
17. Протипожежні вимоги до сценічних комплексів та глядацьких залів театрів.
18. Загальні основи організації пошуку потерпілих та їх визволення з-під уламків.
19. Вогнегасні засоби, їх вибір та місце застосування.
20. Система державного пожежного нагляду, її структура та основні завдання.
21. Правила надання невідкладної допомоги постраждалим при аваріях.
22. Єдина система цивільного захисту. Структура та режими функціонування.
23. Методика розрахунку температури і часу прогрівання конструкцій.
24. Методи перевірки протипожежного стану об'єктів.
25. Рівняння матеріального та енергетичного балансу пожежі.
26. Методи та засоби протипожежного захисту технологічних процесів промислового виробництва.
27. Пожежні автомобілі як засоби виконання завдань з гасіння пожеж.
28. Методи розрахунку термодинамічних параметрів і температурних полів пожеж у приміщеннях та спорудах.

29. Методи захисту електромереж від пожежонебезпечних режимів роботи.
30. Обґрунтування раціональної номенклатури та розміщення пожежно-технічного обладнання пожежних автомобілів.
31. Причини виникнення пожеж у будівлях. Тривалість та температурний режим пожежі.
32. Пожежна безпека видобутку, зберігання і переробки нафти та нафтопродуктів.
33. Класифікація засобів рятування людей на пожежах, спорядження ними пожежних автомобілів.
34. Система органів управління та сили цивільного захисту.
35. Об'ємно-планувальні рішення щодо забезпечення пожежної безпеки будівель. Особливості сучасного планування будівель.
36. Організаційні та технічні заходи щодо захисту бойових розрахунків пожежних автомобілів від небезпечних чинників пожежі.
37. Об'ємно-планувальні й конструктивні рішення, що забезпечують протидимовий захист будівель і споруд.
38. Особливості пожежно-профілактичної роботи з попередження впливу пожеж на людину і навколишнє середовище.
39. Експлуатаційна надійність пожежної техніки, її показники.
40. Призначення та область використання протипожежних перешкод, їх конструктивне вирішення.
41. Організація гасіння пожеж в населених пунктах. Боездатність та боеготовність підрозділів цивільного захисту.
42. Характеристика систем виробничої та пожежної автоматики.
43. Евакуація людей з будівель і споруд при пожежі.
44. Сили та засоби пожежної охорони. Методика розрахунку сил і засобів, необхідних для гасіння пожеж.
45. Принципи побудови систем охоронно-пожежної сигналізації, тенденції їх розвитку.
46. Евакуаційні шляхи та виходи , їх конструктивно-планувальні рішення.
47. Класифікація бойових дій пожежних підрозділів, послідовність їх виконання.
48. Принципи побудови систем автоматичного пожежегасіння та захисту людей від небезпечних чинників пожежі.
49. Протипожежні відстані між будівлями і спорудами , передумови розрахункового обґрунтування їх величин.
50. Організація управління підрозділами цивільного захисту при проведенні бойових дій.
51. Особливості проектування та експлуатації систем пожежної автоматики.
52. Протипожежні вимоги щодо будівель і споруд виробничих підприємств.
53. Розрахунок сил та засобів для гасіння пожеж на об'єктах промисловості.

54. Автоматизовані системи управління: основні характеристики та критерії визначення систем зв'язку пожежної охорони.
55. Протипожежні вимоги щодо забудови сільських населених пунктів.
56. Особливості гасіння пожеж на складах зберігання отрутохімікатів.
57. Оперативно-технічні характеристики та критерії визначення якості систем зв'язку органів та підрозділів цивільного захисту.
58. Протипожежні вимоги при влаштуванні галерей, естакад, етажерок, тунелів та інших споруд.
59. Способи та прийоми гасіння пожеж на відкритих просторах.
60. Автоматизовані робочі місця центру управління системою зв'язку та пункту зв'язку пожежної частини.

Вступники до ад'юнктури повинні подати самостійну письмову роботу – реферат на тему, пов'язану з кандидатським дисертаційним дослідженням.

Література

1. Абдурагимов И.М., Андросов А.С., Исаева Л.К., Крышов Е.В. Процессы горения. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1984. – 268 с.
2. Абдурагимов И.М., Говоров В.Ю., Макаров В.Е. Физико-химические основы развития и тушения пожаров. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1980. – 255 с.
3. Абрамов Ю.А. Основы пожарной автоматики. Учебник. - Харьков: МВД Украины, 1993. - 388 с.
4. Алексеев М.В., Волков О.М., Шатров Н.Ф. Пожарная профилактика технологических процессов производств. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1986. – 371 с.
5. Астапенко В.М., Кошмаров Ю.А., Молчадский И.С., Шевляков А.Н. Термогазодинамика пожаров в помещении. - М.: Стройиздат, 1988. – 488 с.
6. Базелян Э.М., Горин Б.Н., Левитов В.И. Физические и инженерные основы молниезащиты. - Ленинград: Гидрометеиздат, 1978. - 224 с.
7. Баратов А.Н. и др. Пожаровзрывоопасность веществ и материалов и средства их тушения. Справочник. - М.: Химия. 1990. - 384 с.
8. Батчер В., Паризл А. Опасность дыма и дымоаэаанта. - М.: Стройиздат, 1983. - 152 с.
9. Башкирцев М.П. и др. Пожарная профилактика систем отопления и вентиляции. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1981. - 367 с.
10. Безбородько МД. Пожарная техника. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1989. – 416 с.
11. Грушевский Б.В., Котов Н.Л., Сидорук В.И. и др. Пожарная профилактика в строительстве. - М.: Стройиздат, 1989. - 386 с.
12. Данько М.С. Экономика проектных решений жилых зданий. - К.: Будлзельник, 1980. - 176 с.
13. Дежурный И.К., Кузьмин В.М. и др. Радиостанции подвижной связи. Справочник. - М.: Связь, 1979. - 201 с.

14. Демидов П.Г., Шандыба В.А., Щеглов П.П. Горение и свойства горючих веществ. - М.: Химия, 1981. – 272 с.
15. Денисенко В.В., Точилкина В.Г. Пожарная безопасность в строительстве. Справочник. - К.: Будшельник, 1987. - 304 с.
16. Дзикас Н.М. и др. Пожарная техника. 4.1. Пожарные автомобили и мотопомпы. Каталог-справочник.- М.: ЦНИИТЭСтроймаш, 1979. - 280 с.
17. Дзикас Н.М. и др. Пожарная техника. 4.2. Пожарное оборудование. - М.: ЦНИИТЭСтроймаш, 1980. - 279 с.
18. Драйздейл Д. Введение в динамику пожаров. - М.: Стройиздат, 1990.- 424 с.
19. Забнров А.С. Пожарная опасность коротких замыканий. - М.: Стройиздат, 1980. - 136 с.
20. Ипатов М.И. Технико-экономический анализ проектируемых автомобилей. - М.: Машиностроение, 1982. - 272 с.
21. Клубань В.С., Петров А.П., Рябиков В.С. Пожарная безопасность предприятий промышленности и агропромышленного комплекса. - М.: Стройиздат, 1987. - 477 с.
22. Ключ П.П., Палюх В.Г. Тактическая подготовка личного состава пожарной охраны. - Харьков: Основа, 1995. - 270 с.
23. Кошмаров Ю.А. и др. Пожарная профилактика систем отопления и вентиляции. - М.: ВИПТШ, 1981.
24. Кошмаров Ю.А., Башкирцев М.П. Термодинамика и теплопередача в пожарном деле. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1987. - 444 с.
25. Монахов В.Г., Методы исследования пожарной опасности веществ. - М.: Химия, 1979. – 432 с.
26. Мыльников М.Т. Общая электротехника и пожарная профилактика электроустановок. - М.: Стройиздат, 1985. - 311 с.
27. Опасность дыма и дымозащита / Пер. с англ. Е.Ш. Фельдмана. Под ред. В.М. Есина. - М.: Стройиздат, 1983. - 152 с.
28. Палюх В.Г., Ключ П.П. и др. Пожежна тактика. - Харкш, 1998. - 529с.
29. Повзик Я.С., Ключ П.П., Матвейкин А.М., Пожарная тактика. - М.: Стройиздат, 1990. - 335 с.
30. Пожарная профилактика технологических процессов производств / М.В. Алексеев, О.М. Волков, Н.Ф. Шатров.- М.: ВИПТШ МВД СССР. 1985. – 372 с.
31. Пожарная профилактика в электроустановках: Сб. научн. трудов. - М.: ВНИИПО МВД СССР, 1991. - 104 с.
32. Пожарная безопасность. Взрывобезопасность. Справочник. - М.: Химия, 1987. – 270 с.
33. Пожарная профилактика в строительстве/ Под ред. В.Ф. Кудаленкина. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1985. - 454 с.
34. Пожаро-взрывоопасность веществ и материалов и средства тушения. Справочник. - М.: Химия, 1990. – 384 с.
35. Роев Э.Д. Предупреждение пожаров на новостройках. - М.: Стройиздат, 1987. - 125 с.
36. Ройтман М.Я. Противопожарное нормирование в строительстве. - М.:

Стройиздат, 1985. - 590 с.

37. Системный анализ и проблемы пожарной безопасности народного хозяйства / Н.Н. Брушлинский, В.В. Кафидов, В.И.Козлачков и др.: Под ред. Н.Н.Брушлинского. - М.:Стройиздат,1988. - 413 с.

38. Точилкина В.Г. Требования пожарной безопасности к проектам зданий и сооружений. - К.: Буддвельник, 1983. - 152 с.

39. Шаровар Ф.И. Автоматизированные системы управления и связь в пожарной охране. - М.: Радио и связь, 1987. - 303 с.

40. Эксплуатация инженерного оборудования систем противопожарной защиты зданий повышенной этажности / С.И.Мухни, А.П.Чекрыжов, М.Ф.Шайтанов. - М.: Стройиздат, 1985. – 112 с.

41. Яковенко Ю.Ф., Кузнецов Ю.С. Диагностирование технического состояния пожарных автомобилей. - М.: Стройиздат, 1983. - 248 с.

42. Яковенко Ю.Ф. Современные пожарные автомобили. - М.: Стройиздат, 1988. - 352 с.